

ԲՈՒՑԱՐ

ԱՌՈՂՋԱՂԱՏԱԿԱՆ ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՆԸԿԵՐԱՅԻՆ ԱՄՍԱԳԻՐ

Դ. ՏԱՐԻ

ԹԻԻ 43

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1930

"Ե Թ Է Գ Ի Տ Ն Ա Յ Ի" ...

Շատ մը հիւանդութիւններէ կրնայինք զերծ մնալ, եթէ քաւականաչափ ծանօթութիւն ունենայինք անոնց պատճառներուն եւ դարմաններուն մասին:

ՏԷՔԱՌԹ

Ամէն անգամ որ արկած մը, դժբախտութիւն մը կուգայ մեր գլխուն, եւ կը հաստատենք, որ քիչ մը ուշադրութեամբ եւ զգուշութեամբ կարելի էր խուսափիլ անկէ, ցաւագին կ'աղաղակենք.

— Եթէ գիտնայի՛...

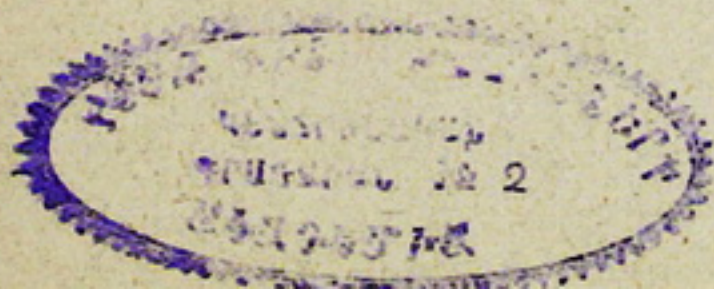
Նոյն աղաղակը կամ տրտունջը աւելի յաճախ կը լսուի, երբ ցաւ մը, լուրջ հիւանդութիւն մը գայ խանգարել մեր գործունէութիւնը, թունաւորել մեր կեանքը եւ պատճառ դառնալ ֆիզիքական, բարոյական եւ հոգեկան ցաւերու եւ նիւթական զոհողութիւններու.

— Եթէ գիտնայի՛...

Եւ սակայն նախապէս երբեք փորձ չենք ըրած գիտնալու, սորվելու, — կանխելու համար չարիքը: Եթէ պատահմամբ կամ փորձով քանի մը ծանօթութիւններ ժողովեր ենք, կարեւորութիւն չենք տուած անոնց, որովհետեւ վայրկեան մը իսկ չենք ուզած ենթադրել, որ այդ չարիքը մեզի ալ կրնայ վիճակիլ:

Տարօրինակ բայց սովորական, ընդհանուր է այն մտայնութիւնը, որ մեզի կարծել կուտայ թէ ամէն չարիք, ամէն ցաւ դրացիին կըրնայ պատահիլ, բայց երբեք մեզի: Վստահ ենք, որ աշխարհի բոլոր դժբախտութիւնները ուրիշին համար են: Եւ երբ անոնցմէ մեզի ալ բաժին կ'իյնայ, իրօք որ կը զարմանանք եւ կը հառաչենք...

— Եթէ գիտնայի՛...

DA-5350

Բայց այս սկզբնական, ինքնաբուխ ափսոսանքէն վերջ, ուրիշ մտայնութեամբ մըն ալ, որ մեզ կը մղէ միշտ մեզմէ դուրս փնտռել մեր ձախորդութիւններուն եւ ցաւերուն պատճառը, չենք ընդունիր որ անհեռատես եւ անզգոյշ եղած ենք, ու կը բողոքենք նախախնամութեան անարդար վարմունքին դէմ: Չէ՞ որ բան մը չէինք ըրած, հիւանդութիւնը մեր վրայ հրաւիրելու համար:

Այս մտայնութիւնն ալ արդիւնք է դարձեալ՝ մեր մարմնի կազմին, գործունէութեան եւ ինքնապաշտպանողական միջոցներուն մասին մեր խոր տգիտութեան:

Եթէ գիտնայինք եւ համոզուէինք որ «ամեն առողջ մարդու մէջ հիւանդ մը կը բնակայ», ինչպէս կ'ըսէ Ֆրանսացի սրամիտ թատերագիր մը, որ այդ հիւանդը ոեւէ ատեն եւ ոեւէ պարագայի տակ կրնայ արթննալ, յաճախ մեր անգիտակցութեամբ կամ տգիտութեամբ, այն ատեն շատ աւելի զգուշութիւններ ձեռք պիտի առնէինք յարգելու համար այդ անբաղձալի հիւանդին քունը եւ աւելի լաւ պիտի ըմբռնէինք այն ճշմարտութիւնը թէ «լաւ է կանխել քան բուժել» կամ «մէկ կրամ կանխազգուշութիւնը աւելի կ'արժէ քան մէկ քիլօ դարմանը»:

Բացատրեմ:

Յաճախ ըսուած է թէ կեանքը, ոչ միայն ընկերայինը, այլ եւ անհատականը, ֆիզիքական մշտական պայքար մըն է: Արդարեւ, մեր մարմնին զանազան մասերը, մեր կազմուածքին բոլոր բջիջները շարունակական կռուի մէջ են արտաքին եւ ներքին ախտածին պատճառներու դէմ, մեր առողջական հաւասարակշռութիւնը պահպանելու համար: Անոնք ամէն յայրկեան պատնէչին վրայ են եւ աչալուրջ կը հսկեն, պաշտպանուելու համար մեզ շրջապատող ֆիզիքական (լոյս, ջերմութիւն, պաղութիւն, խոնավութիւն, եւայլն) քիմիական (թոյն՝որ, այրող նիւթեր) բուսական եւ կենդանական (մակարոյծներ, մանրէներ) մշտական արագեցութիւններուն եւ յարձակումներուն դէմ:

Այդ մշտական պայքարին մասներն ու մասնակի աւերները չենք զգար, մինչեւ որոշ աստիճան, որովհետեւ մեր մարմինը, այդ հրաշալի մեքենան զոր այնքան շարաչար կը գործածենք, անմիջապէս կը մաքրէ, կարգի կը դնէ ու կը վերանորոգէ: Սակայն տարիներու ընթացքին, մշտական պայքարի արդեցութեան տակ, կը մաշի, կը ծերանայ եւ կը մեռնի:

Դժբախտաբար, այդ մշտական պայքարի ընթացքին, մարմինը երբեմն տեղի կուտայ բուռն յարձակումներու առջեւ, կը պարտուի,

կը հիւանդանայ: Յաճախ, ի վերջոյ, յաղթական կ'ելլէ այդ ժամանակաւոր պարտութիւններէն, բայց ասոնք կը ձգեն ճեղքուածքներ, զորս մարմինը կը վերանորոգէ, կը կարկտէ: Սակայն այդ կարկտանները յաճախ չեն դիմանար ու անմիջապէս տեղի կուտան յաջորդ յարձակումի մը կամ առողջապահական սայթաքումի մը առջեւ եւ այդպէսով կը կարճեցնեն մարդկային մեքենային գործունէութեան տևողութիւնը:

Արդ, ոչ միայն մեր մարմինն չենք օգն'ըր թէ՛ իր տեւական պայքարին մէջ և թէ՛ իր պարտութիւններու, հիւանդութիւններու ընթացքին, այլ յաճախ, անգիտակցաբար կամ տգիտաբար, ամէն կերպ կը դժուարացնենք անոր այդ ծանր ու կենսական պաշտօնին կիրարկումը: Անոր հանդէպ ներքին թշնամիի դերը կը կատարենք, անոր պաշտպանողական միջոցները կը խանգարենք եւ կը ստիպենք զայն՝ որ իր ուժերուն մէկ մասը վատնէ կռուելու համար մեր հակաառողջապահական արարքներուն, մեր անփութութեան եւ անհեռատեսութեան հետեւանքներուն դէմ:

Այսպէսով մեր մարմինը ոչ միայն ամէն օր քիչ մը կը մեռնի արտաքին միջավայրէն եկած վնասակար ազդեցութիւններուն եւ յարձակումներուն դէմ իր մղած տեւական պայքարին հետեւանքով, այլ մենք ալ ամէն օր քիչ մը կը սպաննենք զայն: Անոր համար է որ դարեր առաջ Սենեկա ըսած է. «Մարդը չի մեռնիր, այլ ինքզինք կը սպաննէ»:

Այս պայմաններուն մէջ դիւրին է ըմբռնել թէ ինչո՞ւ «ամէն առողջ մարդու մէջ հիւանդ մը կը քնանայ» եւ թէ ինչո՞ւ այդ հիւանդը ամէն վայրկեան կրնայ արթննալ:

Արդ, անկարելի է նախատեսել, թէ այդ հիւանդը ի՞նչպէս պիտի արթննայ ու ֆիզիքական եւ հոգեկան ի՞նչ ցաւեր, աւերներ եւ նիւթական զոհողութիւններ պիտի պատճառէ:

Ճիշդ այդ պատճառաւ ալ ամէն ջանք պիտի թափենք որ չը խանգարենք անոր քունը եւ չարթնցնենք զայն: Որովհետեւ անգամ մը որ արթննայ, այլեւս դժուար է զայն քնացնել:

Հոս է որ կը հաստատենք իմաստութիւնը այն խօսքին թէ «լաւ է կանխել քան բուժել», կամ «մէկ կրամ կանխազգուշութիւն աւելի կ'արժէ քան մէկ քիլօ դարման», որովհետեւ ամէն դարմանում, նոյնիսկ եթէ արդիւնաւոր ըլլայ, նորոգում մըն է միայն եւ նորոգուած ոեւէ բան նորին արժէքը չունի:

Ի՞նչ ընելու է ուրեմն մեր մէջ քնացող հիւանդը չարթնցնելու համար:

ԲԺ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ